

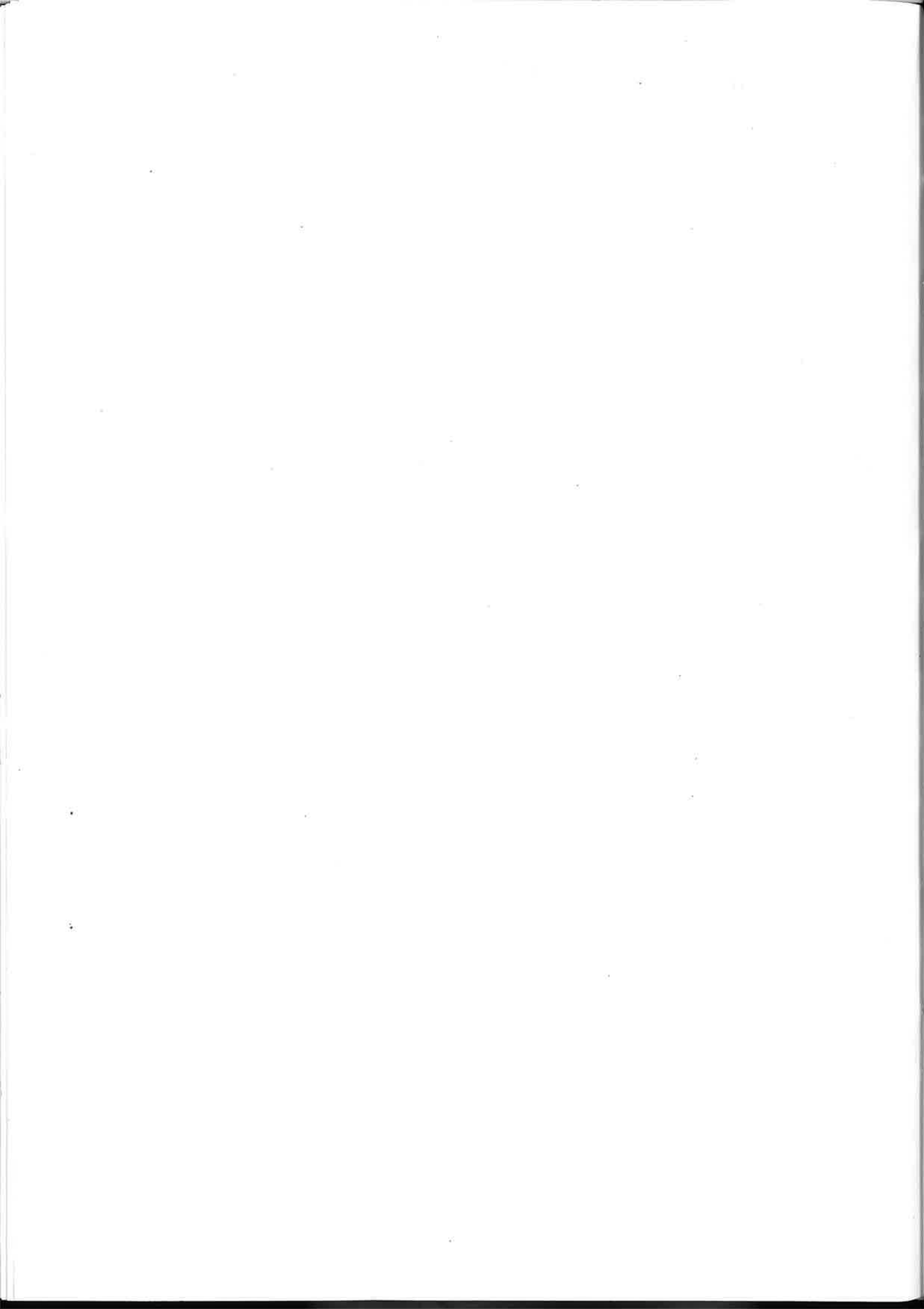
Борислав Додер, Дејан Буха

САД, ЕВРОПА, ЈАПАН: МАКРОЕКОНОМСКА СЛИКА И ПЕРФОРМАНСЕ

Развојни проблеми и будућност ЕУ [224]

Развојни проблеми и будућност САД [225]

Развојни проблеми и будућност Јапана [226]

Крајем 70-их година прошлог вијека на свјетској сцени искристалисала су се три основна центра империјализма: Сједињене Америчке Државе, Западна Европа и Јапан. Њихов успон резултат је распореда економске и политичке моћи у савременом свијету. У основи сва три центра моћи лежи капиталистички систем привреде, који је нестанком јединог правог идеолошког и економског супарника - Совјетског Савеза, завладао свјетском привредом и поставио ова три економска гиганта на пиједестал моћи, тако да данас и САД и Јапан и Западна Европа са пуним правом носе епитет свјетских сила у пуном смислу те синтагме. Једини конкуренти способни да се приближе недодирљивима - Русија, Индија и Кина - још увијек су далеко од врха свјетске економско политичке моћи.

Капиталистички центри развијали су се како стихијно, тако и као резултат дугорочне империјалистичке стратегије. САД - суверени владар свјетске економије и политике; Јапан - држава која је прошла најкраћи пут од поражене стране у једном свјетском рату и тотално разрушене привреде до једне од најмоћнијих економија на свијету; Западна Европа, данас удружена у Унију која броји 25 чланица и представља јединствену интеграциону творевину са јединственим тржиштем и избрисаним границама и тенденцијом ка даљем проширењу; данас представљају, дакле креаторе свјетске економије и политике, и лидере у свим областима живота. Оне обухватају око 1/3 свјетске територије и 15,6% свјетског становништва а располажу највећим дијелом економских и научно-техничких потенцијала свијета. Ове три осовине свјетске економске моћи уско сарађују једне са другима, испољавају и тенденције транснационализације и тренд глобализације, чине и свијет "глобалним селом". С друге стране, сваки од центара има властите интересе који су често конфликтни са циљевима других, те између њих влада жестока конкуренција и беспощедна борба око капитала, утицаја, превласти и моћи на глобалном нивоу.

У овом раду представили смо опширан приказ водећих држава свијета, њихових међусобних односа као и односа са најближим потенцијалним конкурентима; у виду студије обрађена је макроекономска слика САД-а, ЕУ и Јапана, факторе њихове економске моћи, развојне проблеме и будућност, као и тренутну економску и политичку стварност.

У савременом свијету имамо три основна центра моћи: Сједињене Америчке Државе, Европску Унију и Јапан, које чине такозвану Трилатералу. Ови центри представљају не само земље, већ и сложене и противрјечне системе државно-монополских односа: економских, политичких, војно-економских и других. Можемо рећи да су настали као резултат "сила централизације", односно тенденција ка централизацији моћи, фокусиране на економску, политичку и војну силу финансијског капитала, крупних монопола, империјалистичких влада, војно-производних комплекса...

У основи њиховог формирања леже циљеви америчког, западноевропског и јапанског монополистичког капитала и они чине главни фактор супарништва међу овим силама.

У посљедње вријеме јасно су видљиви економски конфликти међу овим центрима, произашли из политизације разлика и противрјечја у валутној, инвестиционој, трговинској, научно-техничкој и енергетској сфери. У оквиру овог супарништва одвија се привлачење и покушаји интеграција економија блиских и сагласних држава (САД - Канада; Западна Европа - остатак Европе; Јапан - Југоисточна Азија).

На челу ове конкурентске борбе центара су "њихове" ТНК-транснационалне компаније, под чијим се утицајем конкуренција преноси у сферу науке, технологије, технике, менаџмента. Дакле, акценат се преноси са војне моћи и капитала на ове корпорације, које данас фактички представљају засебне центре моћи и надрастају државе из којих формално потичу.

Очигледно је шта у савременом свијету значе ТНК самим тим што водеће међу њима остварују приходе од продаје који су већи од ГДП-а појединих "малих" земаља! Водећи показатељ конкурентности код ТНК представља фактор улагања за истраживање и развој као вид конкурентности извоза појединих ТНК. Највећа улагања у истраживање и развој током 20. вијека имале су високо развијене земље. У њима се налази преко 90 % истраживачко-развојних капацитета и оне су потрошиле више од три четвртине укупних свјетских издатака за ИР. Показало се да земље које имају висок удио трошкова за ИР у друштвеном производу остварују висок удио у свјетском извозу, тј. висок степен конкурентности својих извозних производа, што директно води расту економске моћи њихових матичних држава. Свјетски лидери (Јапан, ЕУ, САД) у просјеку улажу 3% свог ГДП-а у ИР. Ризици ових улагања су велики, али добици су енормни. Сљедећа табела показује величину издвајања за истраживање и развој неких водећих транснационалних корпорација, као и колико процената вриједности своје годишње продаје улажу у ову област:

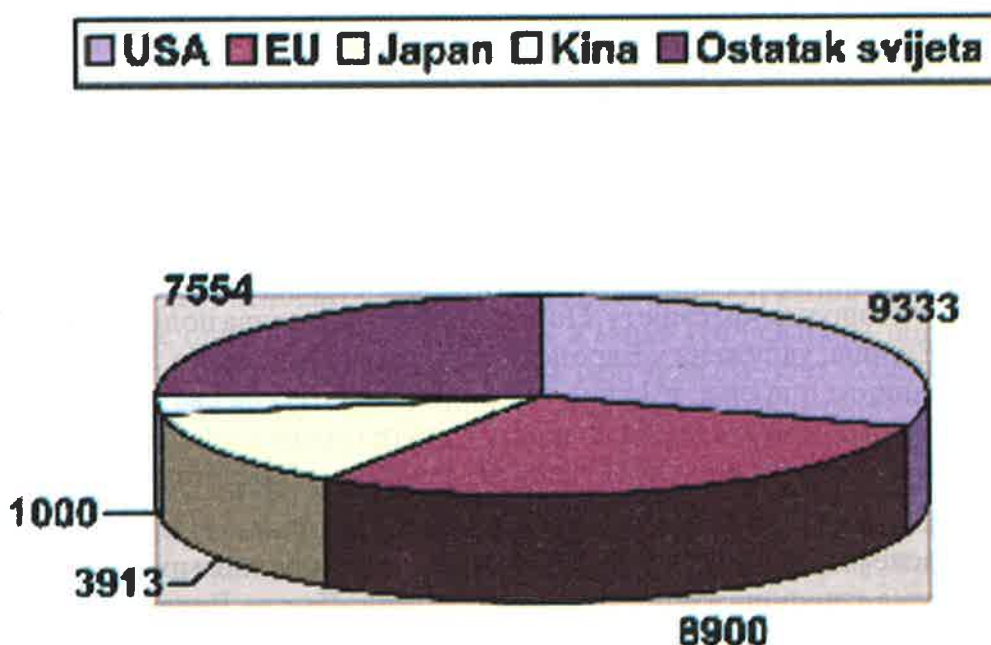
Табела 1. Издаци за истраживање и развој појединих водећих ТНК

КОМПАНИЈА	Издаци за R&D	Издаци за R&D (%) од вриједности годишње
General Motors (САД)	8,9	5,6
Ford (САД)	6,9	5,8
Siemens (Њемачка)	4,7	7,7
Hitachi (Јапан)	4,4	6,1
IBM (САД)	3,9	5,2
Daimler-Benz (Њемачка)	3,4	5,2
Matshushita (Јапан)	3,2	5,9
Fujitsu (Јапан)	2,9	9,2
NTT (Јапан)	2,7	4,0
Novartis (Швајцарска)	2,7	10,1

Без сумње, најзначајнију ролу у савременом свијету, који је већ добио назив "свијет ТНК" играју америчке транснационалне компаније чија је карактеристика унутрашњи трансфер нових технологија, те је удио ТНК у трансферу технологије у САД-у читавих 80%. Парафразирајући Бисмарка, можемо рећи да данас ТНК стоје на челу свјетске економије, а америчке ТНК на челу свјетских транснационалних компанија. Оне данас опредјељују пут и основне тенденције свјетских процеса транснационализације. УНЦТАД-ова анализа констатује да америчке корпорације имају главну улогу у свијету. тако, по обиму активе, на списку 100 најјачих ТНК прва је америчка корпорација General Motors, са активом која износи 97,4 милијарде долара.

Међу првих десет налази се чак пет америчких корпорација, тј. половина од десет највећих свјетских ТНК има сједиште у САД - General Motors, Ford Motor Company, General Electric, Exxon Corporation и IBM. Свеукупна актива тих пет ТНК износи 264,4 млрд долара, укупна продаја износи 277,2 млрд долара, а у филијалама пет водећих америчких компанија ради преко 400.000 људи. Међу водећих 100 ТНК 27 је америчких које стварају 32,4% активе првих 100 компанија, 31,6% укупне продаје, 25,6% запослених. Обим њихове укупне активе превазилази више од два пута аналогне показатеље најближих конкурената - јапанских ТНК и више од 2,5 пута показатеље њемачких ТНК као водећих у Европи. И управо је то најзначајнији разлог, поред осталих економских фактора, што је данас Америка најмоћнија и најутицајнија земља, која се јавља као безуслован лидер, не само у војној и економској, него и у научној и културној сфери. Сљедећи подаци јасно говоре о томе "ко је ко" у савременом свијету.

Графикон 1. Процентуално учешће водећих економија у свјетском ГДП-у (трилиони долара)

Како данас стоје водеће државе према својој економској моћи? Да би их упоредили користићемо њихов ГДП у односу на свјетски ГДП који износи отприлике 31 трилион долара. Сједињене Државе учествују у њему са убједљиво највећим дијелом - преко 9,3 трилиона долара или процентуално узето око 30%. Други пол економске моћи чини Европска Унија која ствара 8,9 трилиона или 28% свјетског ГДП-а. У оквиру ЕУ најзначајнији носиоци економске моћи су: Њемачка са 2,7 трилиона долара, Француска са 1,46, велика Британија са 1,42 трлн. и Италија - 1,24 трлн. долара. Трећа земља Трилатерале, Јапан, партиципира у свјетском бруто друштвеном производу са 3,9 трилиона или 12%, што је скоро три пута ниже од УСА и ЕУ, али ипак знатно изнад удјела осталих земаља.

Лидерима се нагло приближава Кина, са својим импозантним и наглим привредним растом - ГДП 1 трилион долара, 3% свјетског ГДП-а. Заједно са већ формално припојеним Хонг-Конгом (130 милијарди долара) и Тајваном (306 млрд долара), који је такође на путу припајања најмногољуднијој земљи свијета, Кина је већ стигла Велику Британију, Француску и Италију по ГДП-у. Остатак свијета, дакле све остале земље стварају око 7,5 трлн. долара или око 24%, што јасно показује апсолутну превласт земаља Трилатерале. Земље које слиједе су јако далеко са ГДП-ом на нивоу око 0,5

трилиона долара, дакле упола мање од Кине. Ту спадају Канада (692 млрд), затим Индија (594 млрд), Мексико (497), Кореја (428), Аустралија (416 милијарди долара).

Насљедница СССР-а, некадашње друге свјетске силе, Русија је изгубила тај префикс и на глобалном плану више није равноправан конкурент земљама Трилатерале. Ипак, чини се да се "руски див" полако али сигурно буди. Томе у прилог говори и то да Русија постаје све ауторитативнија под Путином и економски све боље и боље стоји, економија се рапидно развија посљедњих година, биљежећи суфицит платног биланса и суфицит у јавном сектору, као и реформе које воде економији тржишног типа. Русија је дочекала 2005. са шест узастопних година раста од просјечно 6,5% од финансијске кризе у 1998, а предвиђа се и даљи константан раст. У међународним оквирима такође је поправила своју позицију, смањујући страни дуг са 90% свог ГДП-а на 28%, и нарочито је индикативна чињеница да је три године раније отплатила свој дуг ММФ-у. Све ово јасно указује да се на Русију у блиској будућности мора итекако рачунати као значајан фактор у глобалној економији.

Још једна потенцијална свјетска сила, са аспекта становништва и ресурса је Индија, са становништвом које се приближава милијарди људи и значајним потенцијалима раста.

Дакле, што се тиче улога најразвијенијих земаља у савременом свијету, можемо закључити да је тренутно водећа свјетска сила у свим сегментима економског, политичког, друштвеног живота, без икакве сумње Америка. Она једина представља "суперсилу" јер њен антипод - СССР као суперсила, већ одавно не постоји и Америка је преузела примат у савременом свијету. Поред ње, постоје још два пола моћи, регионалне силе - Западна Европа, удружена у Европску Унију која данас броји 25 земаља чланица са даљом тенденцијом ширења, и Јапан, земља која је потукла све рекорде раста и за само педесет година постала један од лидера. Са друге стране стоје три гиганта - Русија, Кина, Индија, које крупним корацима грабе ка лидерима и представљају потенцијалне свјетске силе.

Са политичког аспекта, ЕУ није конкурент Америци на глобалном плану стога што није јединствена и нема синхронизовану спољну политику. Док се Велика Британија, као један од носилаца моћи у ЕУ нећка између САД и Уније, дотле Русија своју политичку моћ покушава да пропагира савезништвом са Њемачком и Француском - другим центрима моћи унутар ЕУ. Битан фактор који говори у прилог овоме је и недавни састанак државника те три земље и на то потенцијално савезништво Америка, као и Велика Британија и новије чланице Европске Уније, не гледају превише благонаклоно. Са друге стране, односи између Русије и ЕУ су прилично затегнути: Русима не одговара што је ЕУ "затворена" за руске производе, што уводи квоте и има огромну протекцију својих производа. Са политичког аспекта, смета им и европско мијешање у њихову "зону интереса", а прије свега пријем Литваније, Летоније, Естоније и осталих ех-совјетских земаља у ЕУ, као и инсистирање америчког предсједника Буша и неких чланица ЕУ да се Русија извине поменутих земљама због окупације од стране СССР-а. Као резултат чињенице да је сада и Украјина, традиционални руски савезник, на путу ка ЕУ, Русија своје интересе тражи у другим дијеловима свијета и очекује се формирање неке врсте економско-политичког блока Русија-Кина-Индија јер све три су бивше или будуће суперсиле али још увијек нејаке да се саме супротставе регионалним (ЕУ, Јапан) или свјетским силама (УСА).

Све у свему, можемо рећи да је САД империја која влада свјетском економијом, која се шири и већ је доживјела свој врхунац; Јапан је земља која је искористила сав свој потенцијал и по свему судећи почиње да стагнира; ЕУ се може окарактерисати

као потенцијално добра идеја која је на прекретници (колебање Велике Британије, енормни дефицит платног биланса у Грчкој, референдуми у вези Устава у Француској и Холандији, неприхватање евра као јединствене валуте...); Кина се пробија на свјетску позорницу као долазећа сила; Русија је бивша сила која је жељна повратка на врх и коначно спремна да поново стане на своје ноге.

САД посједује највећу технолошки најмоћнију свјетску економију, са *per capita* ГДП-ем који износи 40100 долара. У овој тржишно оријентисаној економији, појединци и пословне фирме доносе већину одлука, а федералне и државне владе (САД је по уређењу федерација састављена од 50 држава и дистрикта Колумбија у коме је и главни град, Вашингтон, па сходно томе има и федералне и појединачне државне органе власти) врше куповину неопходних добара и услуга првенствено на приватном тржишту. Америчке пословне (*business*) фирме посједују значајно већу и ширу флексибилност од својих конкурената у Западној Европи и Јапану по питањима одлучности проширења своје капиталне основе, отпуштања вишка радне снаге као и у развоју нових производа, што директно води њиховој доминацији на свјетском тржишту. Ипак, оне се истовремено сусрећу са баријерама на тржиштима својих конкурената које су знатно више од постојећих баријера уласка страним фирмама на америчко тржиште. Америчке фирме су на или барем врло близу врхунцу својих технолошких предности, нарочито у области компјутера као и медицинске, свемирско-ваздухопловне и војне опреме; њихова предност је знатно смањена од завршетка другог свјетског рата. "Јуриш" на технологију већином објашњава растући развој "дворедног тржишта радне снаге" на коме онима на дну, односно у другом реду, недостаје едукација и професионалне и техничке вјештине оних на врху, и све мање и мање успијевају да постигну упоредив пораст доходака, покривеност здравственим осигурањем, као и остале бенефиције. Од 1975. године практично сви добици у домаћинству одлазили су у најбогатијих 20% домаћинстава. Одговор на терористичке нападе од 11. септембра 2001. показао је задивљујућу флексибилност америчке економије. Рат у марту/априлу 2003. између Ирака и коалиције предвођене Америком, и слиједећа окупација ирачке територије захтијевали су огромне издатке у националним ресурсима за војску. Раст ГДП-а у 2004. у поменутих условима остварен је знатним добицима у продуктивности радне снаге. Данас америчка економија трпи због оштрог пораста цијена енергије у другој половини 2004. године, а што се тиче дугорочних проблема, у први план долазе неадекватне инвестиције у економску инфраструктуру, рапидно растуће медицинске и трошкове пензија старије популације са продуженим животним вијеком, огромни трговински и буџетски дефицити, као и стагнација породичног дохотка у нижим економским групацијама.

Данас амерички ГДП по паритету куповних цијена износи 11, 75 трилиона долара, са реалном стопом раста од 4,4% и ГДП *per capita* од 40,100 долара.

Што се тиче неких битних економских показатеља везано за америчку привреду:

- Структура привреде односно распоред ГДП-а по секторима: пољопривреда 0,9%; индустрија 19,7%; услуге: 79,4%
- Инвестиције чине 15,7% ГДП-а
- Стопа инфлације по цијенама на мало износи 2,5%
- Радну снагу чини укупно 147.4 милиона људи (укључујући незапослене)
- Стопа незапослености је на нивоу од 5,5%
- Структура буџета: приходи 1.862 трилиона долара; расходи 2.338 трилиона долара
- Јавни дуг чини 65% ГДП-а

- Структура индустрије: водећа индустријска сила свијета, високо диверзификована и технолошки напредна, главни производи: петролеј, челик, моторна возила, телекомуникације, свемирска и авио технологија, хемија, електроника, производња хране.
- Стопа раста индустријске производње: 4,4%
- Текући платни биланс: 646,5 милијарди долара
- Извоз: 795 милијарди долара
- Структура извоза: пољопривредни производи 9,2%; индустријске сировине 26,8%; капитална добра 49,0%; потрошачка добра 15,0%
- Главни извозни партнери: Канада 23,4%, Мексико 13,5%, Јапан 7,2%, Велика Британија 4,7%
- Увоз: 1476 милијарди долара
- Структура увоза: пољопривредни производи 4,9%, индустријске сировине 32,9% (сирова нафта 8,2%), капитална добра 30,4%, потрошачка добра 31,8%
- Главни увозни партнери: Канада 17,4%, Кина 12,5%, Мексико 10,7%, Јапан 9,3%, Њемачка 5,3%
- Спољни дуг: 1,4 трилиона долара

Што се тиче социјалних односно трансоекономских показатеља:

- Становништво: 295,734,134
- Стопа раста становништва: 0,92%
- Стопа рађања: 14,14 рођених на 1000 становника
- Стопа смртности: 8,25 умрлих на 1000 становника
- Очекивана дужина живота: укупно становништво: 77,71 година, мушкарци: 74,89 година; жене: 80,67 година
- Становништво испод границе сиромаштва: 12%
- Писменост (преко 15 година): укупно: 97%; мушкарци 97%; жене: 97%.

Карактеристика јапанске привреде је кооперација између Владе и индустрије, широко распрострањена етика рада, супериорност високе технологије и релативно мала алокација средстава за одбрану (1% ГДП-а).

Ове карактеристике помогле су невјероватној брзини развоја Јапана, до позиције резервисане за другу технолошки најјачу економију на свијету иза САД-а и трећу највећу привреду после САД и Кине, ако се узме у обзир куповна моћ (ППП).

Битно је споменути да је највећи утицај у невјероватном развоју Јапана након 2. свјетског рата одиграо "свемоћни" МИТИ- министарство трговине које је креирало индустријску политику по угледу на САД, а затим у 70-им годинама иницирало отварање земље према свијету и технолошку надмоћ равну америчкој у области спољне трговине. Важан аспект јапанске економије је да произвођачи, снабдјевачи и дистрибутери раде заједно у уским групама званим кереитсу. Друга карактеристика је гаранција за доживотно запослење за већину урбане радне снаге. Обје ове карактеристике полако нестају захваљујући процесима глобализације. Индустрија, најважнији сектор економије, зависан је од увозних материјала и горива (нарочито нафте). Мали пољопривредни сектор је јако заштићен високим субвенцијама и стопа приноса од обрадивог земљишта је међу највишим на свијету. Јапан има и једну од највећих рибарских флота на свијету и на њу отпада 15% свјетског улова рибе. Што се тиче јапанског "привредног чуда", преко три деценије економски развој и раст били су спектакуларни: 10% је био просјек у 60-тим, 5% у 70-тим и 4% у 80-тим. Пораст је знатно успорио у 90-тим са просјеком

од 1,7%, чему је разлог првенствено ефекат претјераног инвестирања током касних 80-тих година и унутрашњо-политичких одлука и полиса које смањују шпекулације на тржишту имовине и некретнина. Од 2000. до 2003. године владини напори да обнове стопу раста нису били успјешни и уз то додатно отежани успоравањем америчке, европских и азијских економија. У 2004. раст и развој кренули су на боље, и страхови од дефлације цијена и економских активности су се смањиле. Огромни дуг јапанске владе који износи 160% ГДП-а и чињеница да је популација земље све старија два су главна проблема на дуже стазе. Повећање пореза могло би се сматрати опасношћу у обнови раста и развоја. Роботика је кључни дио дугорочне економске снаге јер Јапан посједује 410.000. од свјетских 720.000. "запослених робота." Интерни конфликти око изналагања правог начина за реформу пропадајућег банкарског система се настављају.

- Структура привреде односно распоред ГДП-а по секторима: пољопривреда 1,3%; индустрија 24,7%; услуге 74,1%.
- Инвестиције 24% ГДП-а
- Стопа инфлације по цијенама на мало - 0,1%
- Радну снагу чини 66,9 милиона људи
- Стопа незапослености је на нивоу од 4,7%
- Структура буџета: приходи 1.401 трилиона долара, расходи 1.748 трилиона долара
- Јавни дуг 164,3% ГДП-а
- Структура индустрије: пољопривреда 1,3%, услуге 47,1%, индустрија 24,7% ГДП
- Стопа раста индустријске производње: 6,6%
- Текући платни биланс: 170,2 милијарди долара
- Извоз: 538,8 милијарди долара
- Главни извозни партнери САД 24,8%, Кина 12,1%, Јужна Кореја 7,3%, Тајван 6,6%, Хонг Конг 6,3%
- Увоз: 401,8 милијарди долара
- Главни увозни партнери: Кина 15,6%, Јужна Кореја 4,7%, САД 15,6%, Индонезија 4,3%

Трансекономски:

- Становништво: 295,734,134
- Стопа раста становништва: 0,92%
- Стопа рађања: 14,14 рођених на 1000 становника
- Стопа смртности: 8,25 умрлих на 1000 становника
- Очекивана дужина живота: укупно становништво: 77,71 година, мушкарци: 74,89 година; жене: 80,67 година
- Становништво испод границе сиромаштва: 12%
- Писменост (преко 15 година): укупно: 97%; мушкарци 97%; жене: 97%

ЕУ је главни међународни трговински блок и има изузетно дубок утицај на свјетску привреду. Јачу економију од ЕУ има само економија САД уз коју ЕУ стоји као најјачи конкурент. Подржавајући предузетнички дух и иновације, ЕУ ће створити још јачу и стабилнију економију.

Десет држава 1. маја 2004. године постају нове чланице ЕУ у којој ће бити 25 земаља, што је дуг пут од почетка Европске уније прије више од 50 година, када ју је сачињавало само 6 земаља. Нове чланице ЕУ су: Кипар, Чешка, Естонија, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Словачка и Словенија; с тим што би Бугарска и Румунија могле да се придруже Унији 2007. године.

Придружене државе повећаће број потрошача ЕУ за 106 милиона. Неке од ових држава толико су мале да ће привреда ЕУ једва и регистровати њихов пријем.

Водеће земље ЕУ су земље тзв. ЕУ-15. То су чланице за које се може слободно рећи да имају стабилну економију, висок проценат учешћа ГДП у свјетском ГДП и да су то стабилне привреде у сталном напретку и прогресу. Услугне дјелатности су преовлађујући сектор у овим земљама, у односу на пољопривреду која је заступљена у минималним процентима. Циљ ЕУ да допринесе већем броју радних мјеста у краткорочном и средњорочном плану, је ризичан али се очекује побољшање и добит очекује у блиској будућности. Водеће земље ЕУ добро котирају и у свјетској трговини, посебно када је ријеч о обиму трговине са трећим земљама. У цјелини гледано, 70% привреде ЕУ отпада на мала (до 3 запослена) и средња предузећа.

ГДП ЕУ-15 износи 8,9 трилиона €. што по глави становника према стандарду куповне моћи износи 20 180 €, а по текућим цијенама 20 179 €. Земље са највећим ГДП по глави становника ЕУ-15 су Данска, Француска, Њемачка и Велика Британија (29 265, 21 478, 23 428, 21 145 респективно), и с правом се за ове земље каже да су водеће земље ЕУ, док је земља са најмањим ГДП по глави становника Португал 9 795 €. Разлике у ГДП по глави становника међу земљама су велике, тако да ЕУ треба да настоји да на ефикаснији начин уклони ове регионалне разлике. Највећу стопу привредног раста ЕУ-15 забиљежила је 1994. године која је те године износила 2,8%.

Државе које биљеже највеће стопе незапослености су Грчка, Шпанија и Италија, али у овим земљама постоји проблем реалног изражавања стопе незапослености због великог процента сиве економије. А земље са највећим процентом запослености су Данска и Велика Британија, што се у принципу подразумева, ако се има на уму да су ово земље са највећим ГДП по глави становника. Трговински биланс ЕУ-15 је релативно стабилан. Укупан извоз робе у државама ЕУ-15 чини 15% свјетског извоза. Учешће ГДП ЕУ-25 у свјетском ГДП је 18,5%, САД 20,8% а Јапана свега 7,4%, што значи да је учешће ГДП ЕУ-25 у свјетском ГДП незнатно мање од учешћа ГДП САД, и скоро троструко веће од учешћа ГДП Јапана. Учешће укупног извоза у свјетском износу ЕУ-25 износи 19,6%, САД 15,0%, а Јапана 8,5%.

Пошто не постоје споразуми о преференцијалној трговини између САД и ЕУ, ЕУ и Јапана, САД и Јапан се налазе на претпоследњем мјесту у погледу повластица у трговини које ЕУ нуди својим спољним партнерима. Ни САД ни Јапан не третирају ЕУ у трговинским односима ништа другачије. Упркос овим ниским трговинским концесијама, САД и Јапан су појединачно стално били главни инострани добављачи ЕУ. Године 2000. 19% (197 милијарди €) спољног увоза ЕУ потицао је од САД. На страни извоза, САД су увијек биле земља која је представљала главно извозно тржиште за ЕУ. На страни извоза, САД су увијек биле земља која је представљала главно извозно тржиште за ЕУ. Године 2000. 25% (232 милијарде €) извоза ЕУ у треће земље одлазило је у САД. Ови подаци говоре да постоји висок обим робне размјене између ЕУ и САД. А оно што још даје ЕУ епитет велике економске силе је да ЕУ остварује све већи вишак у трговинском билансу. Између ЕУ и Јапана не постоје преференцијални трговински споразуми, баш као ни у случају економских односа између ЕУ и САД. Што се тиче привилегија, Јапан је заједно са САД готово на последњем мјесту када су у питању концесије које ЕУ даје трећим земљама. Упркос ниским преференцијама у трговини Јапан је, након САД, најзначајнији трговински партнер ЕУ.

Године 2000. 8% (85 милијарди €) увоза ЕУ из трећих земаља долазило је из Јапана. На страни извоза у 2000. години Јапан је био одредишна земља са 5% (45 милијарди €) робног извоза ЕУ.

Јака економија је карактеристика за ЕУ, коју је једино надмашила економија САД. Из следеће табеле видимо да ЕУ учествује са 18,5% у свјетском ГДП, који је мало нижи од ГДП САД,

и више од дупло већи од ГДП Јапана. ЕУ у свјетском извозу учествује са 19,6% што је процентуално више од свјетског извоза и САД и Јапана. Упркос релативно великодушној социјалној заштити и благостању држава чланица ЕУ, стопа незапослености ЕУ ипак није знатно већа у односу на либералне САД.

Табела 1.3. Основни макроекономски индикатори три најјаче свјетске привреде

Трговински биланс (%ГДП)	ГОДИНА	ЕУ-25	САД	ЈАПАН
Број становника (у милионима)	2000.	291	271	126
ГДП (учешће у свјетском ГДП у %)	2000.	18,5	20,8	7,4
Извоз добара и услуга (%ГДП)	2000.	17,1	11,0	11,5
Увоз добара и услуга (%ГДП)	2000.	15,1	12,9	9,6
Извоз (учешће у свјетском извозу у %)	2000.	19,6	15,0	8,5
Стопа запослености (у %)	2000.	62,4	74,1	68,9
Стопа незапослености (у %)	2000.	8,6	4,0	4,7
Укупни показатељи (+суфицит, -дефицит) %ГДП	1999.	-1,6	2,2	-8,2
Јавни дуг (% ГДП)	1999.	72,9	57,7	127,8
Трговински биланс (%ГДП)	1999.	1,0	-2,6	3,2

Посматрање само трговинских односа између ЕУ и САД можда неће дати потпуну слику о економским односима између ова два партнера. Одређен број америчких транснационалних компанија послује у ЕУ деценијама. Оне су дошле до закључка да је најповољнији начин да се искористе могућности тржишта ЕУ да буду тамо лоциране, да производе и пласирају своје производе на тржиште ЕУ, умјесто да извозе. Отуд је стварање Јединственог европског тржишта имало за циљ повећање конкурентности ЕУ, што је било од користи за све транснационалне компаније које послују у ЕУ. Ово би, наравно, причинило штету одређеним извозницима у САД, уколико се не прилагоде новој ситуацији. Коначно, економски односи између ЕУ и САД у будућности би се обликовали више на основу привредних интереса партнера и локалних интереса група, него на основу политичких и стратешких аспеката њихових специјалних веза.

На крају се може закључити да ЕУ и САД имају двије највеће привреде на свијету које све више постају међузависне. Оне чине скоро половину свјетске привреде. Обје стране представљају највећег појединачног партнера оне друге и најзначајнији извор и одредиште страних улагања.

Конкурентски односи ове три силе увелико одређују изглед свјетске привреде, и на глобалном плану оне су главни конкуренти који одржавају равнотежу на свјетској позорници. Учешће ГДП ЕУ-25 у Свјетском ГДП незнатно је мање од учешћа ГДП САД, и скоро троструко веће од учешћа Јапана. Учешће укупног извоза у свјетском извозу код Јапана износи 8,5%, ЕУ-25 19,6%, а САД 15,0%. Све три ове економије једне другима пружају најмање повластице када је у питању спољна трговина, и из тога је јасно видљиво каква је конкуренција међу њима. Ипак, упркос ниском преференцијама у трговини, Јапан је након САД, најзначајнији трговински партнер ЕУ.

Упоредјујући неке најважније индикаторе долазимо до закључка да САД има већи ГДП *per capita* од конкурената, а Јапан је на другом мјесту испред ЕУ. САД има највећу стопу раста ГДП-а, док су ЕУ и Јапан на приближно истом нивоу, с тим да европске стопе раста исказују узлазну, а јапанске силазну тенденцију. Стопе инфлације САД и ЕУ су стабилне и релативно ниске на нивоу од око 2%, док Јапан има изузетно ниску стопу

инфлације која је често чак и негативна! Незапосленост је на највишем нивоу у ЕУ, скоро дупло је нижа у САД-у, док је у Јапану нешто нижа од америчке. Са аспекта платног биланса водеће земље имају дефицит, осим САД, који се налазе на нивоу од -45,38 (ЕУ-15), -31,36 (Јапан) и 44,14 (САД) милијарди долара, иако ЕУ има извоз четири пута већи од америчког, увоз је већи чак осам пута и то је главни узрок негативног платног биланса. Дакле, иако Европа има већи обим и извоза и увоза, америчка привреда је у много бољој позицији с тог аспекта јер има суфицит, односно извоз надмашује увоз. Јапан пак, са извозом на нивоу од 44,92 и увозом од 72,78 милијарди долара, далеко заостаје за главним конкурентима по обиму спољне трговине и такође ствара дефицит нешто нижи од ЕУ.

Са становишта свјетских показатеља (свјетски ГДП), земље трилатерале условљавају својим учешћем од 70% свјетског ГДП-а креирање глобалне економске и политичке ситуације, као и кретање капитала, то намеће моменат кретања капиталних и новчаних токова између поменутих земаља у највећем обиму. Сами односи (трговински...), односи размјене (terms of trade) између земаља условљени су одређеним баријерама (квотама, контингентима и системом дозвола) што са једне стране чува тржишта и спрјечава продор и разбијање домаће конкуренције. ЕУ, као водећа свјетска интеграција има најзаштићеније тржиште на свијету, иако њени главни трговински партнери не припадају водећим лидерима, ЕУ се оштрим системом квота брани од јаких јој конкурената. Познато је да приликом стварања ЕУ, акценат се ставио на Француску пољопривреду и Њемачку индустрију.

Међу потенцијалним конкурентима за епитет свјетске силе издвајају се земље истока (Русија, Кина и Индија). Поменути гиганти отварањем својих тржишта и либералном спољнотрговинском политиком, ступају са великим обимом трансакција, што је условљено енормним повећањем страних директних инвестиција, као и повећањем процента искоришћења својих великих ресурса (енергетски извори, природна богатства, радна снага). Ове земље биљеже задивљујуће стопе привредног раста (6,7%, 9,1%, 6,2%) респективно и фигурирају као будући значајни фактори свјетске привреде.

Основни развојни проблеми све три велике свјетске економије су првенствено високо фискално оптерећење и јако висок јавни дуг, притисак растуће старије популације у сфери радне снаге, недовољно ефикасан порески систем, растући трошкови социјалне, здравствене и сфере осигурања. Непредвидиви тржишни шокови узроковани свјетским кретањима (првенствено нестабилне цијене нафте) и трговинске рестрикције. Владе неведених земаља у будућности приоритетно морају да се оријентишу на фискалну политику и консолидацију те на смањење високих дефицита као примарни циљ.

Русија, главна наследица СССР-а, више не посједује такву економску моћ као некада, али полако напредује на путу повратка на свјетску сцену као свјетска сила. Томе у прилог говори и чињеница да 2004. завршава са шестом узастопном годином раста по просјечној стопи од чак 6,5%. Иако су високе цијене нафте и релативно низак курс рубље значајни узроци овог економског скока, од 2000. инвестиције и потрошачки оријентисана тражња такође играју значајну улогу у овом расту. Инвестиције у реални фиксни капитал остваривале су просјечне добитке веће од 10% у протеклих пет година, а реални лични дохоци доживјели су просјечно повећање од 12%, страни дуг је смањен са 90% на 28% ГДП-а. Високе зараде од извоза нафте омогућиле су Русији раст својих страних резерви са само 12 милијарди долара на скоро 120 милијарди крајем 2004., што је изузетно повећање од десет пута! Ова достигнућа, заједно са обновљеним напорима владе да спроведе структурне реформе, подигле су повјерење пословних инвеститора у економске изгледе Русије у блиској будућности.

Уз све ово постоје и озбиљни проблеми. Економски раст је успорен у другој половини 2004. и руска влада предвиђа од само 4,5% за 2006. Нафта, природни гас, метали и сјеча шума чине више од 80% извоза, остављајући земљу рањивом на скокове у свјетским цијенама. Руска производна база је застарјела и требала би бити замијењена или модернизована уколико земља жели достићи раст заснован на спољној трговини. Ту су још и слаб банкарски систем, слабу пословна клима која обесхрабрује и домаће и стране инвеститоре, корупција и свеprisутни недостатак повјерења у институције, као још један од остатака комунистичког наслијеђа.

Народна Република Кина 1978. почиње прелазак са неефикасне, троме, централно планске економије совјетског типа на више тржишно оријентисани систем. Власти су се преоријентисале на систем домаћинстава и села одговорних за функционисање пољопривреде умјесто дотадашње колективизације. Појачан је ауторитет локалних органа власти, дозвољено постојање широке лепезе малих и средњих предузећа у подручју услуга и ситне производње, и привреда се почела отварати повећавајући обим спољне трговине и страних инвестиција. Као резултат, ГДП је учетворостручен од 1978. Мјерено на основу паритета куповне моћи (purchase power parity), Кина у 2004. се јавља као друга највећа свјетска економија, одмах послје америчке! Ипак, посматрано *per capita*, држава је још увијек прилично сиромашна. Пољопривреда и индустрија су оствариле велике добитке, поготову у обалним подручјима близу Хонг Конга и Шангаја, гдје су стране инвестиције омогућиле пораст аутопута и домаћих и извозних добара.

Ипак, власт је, као резултат овог хибридног система, искусила најгоре стране и социјализма (бироократија, малаксалост привреде) и капитализма (растући диспаратности доходака и растућа незапосленост). Влада се борила да: а) обезбиједи адекватну понуду радних мјеста за десетине милиона радника отпуштених из државних предузећа, досељеника и нових учесника на тржишту рада; б) смањи корупцију и привредни криминал; ц) одржи велике државне фирме од којих је већина изгубила конкурентност због субвенција и нису у могућности исплаћивати пуне плате и пензије. Процјењује се да има од 100 до 150 милиона сувишне руралне радне снаге. Као дио напора да постепено успори рапидан економски раст виђен у 2004., Пекинг планира редуковати дио својих издвајања за инфраструктуру у 2005., настављајући се фокусирати на сузбијање сиромаштва и провођење реформе руралних пореза. Приступање WTO-у помаже јачању могућности одржавања чврстих стопа раста али истовремено поставља додатни притисак на хибридни систем чврсте политичке контроле и растућег утицаја тржишта. Кина је профитирала из огромне експанзије Интернет система, са 94 милиона корисника на крају 2004. Стране инвестиције остају чврст елемент задивљујућег привредног раста. Додуше, несташице електричне енергије и чврстих горива могу утицати на индустријски аутопут у 2005. Увођење још енергетских капацитета је предвиђено за 2006. У свом ривалитету са Индијом за статус економске силе, Кина има водство у апсорпцији технологије, повећаном учешћу и утицају на свјетску трговину, и смањењу сиромаштва; Индија има једну важну предност у релативном владању енглеским језиком, али и број Кинеза који се служе енглеским језиком рапидно расте.

Индија - индијска разноврсна економија укључује традиционална сеоска газдинства, модерну пољопривреду, рукотворине, широки спектар модерних индустрија, као и мноштво услуга. Услуге су главни извор привредног раста, иако је двије трећине радне снаге ангажовано у пољопривреди. Влада ставља акценат на даље економске реформе и развој базне инфраструктуре у циљу побољшања живота сиромашног руралног становништва и побољша економске перформансе. Државна контрола спољне трговине је смањена у неким областима, али високе царинске тарифе (у просјеку 20% у 2004.) и ограничења страних директних инвестиција још увијек постоје. Влада тврди да ће

порадити на либерализацији инвестиција у цивилно ваздухопловство, телекомуникације и сектор осигурања у блиској будућности. Приватизација државних монопола у индустрији се одвија веома полако и наставља да узрокује политичке дебате.

Али постојећа социјална, политичка и економска крутост успорава пријеко потребну иницијативу. Привреда је исказала одличну годишњу стопу раста од 6,8% од 1994., снижавајући сиромаштво за 10 процентних поена. Индија је профитирала на великом броју високо образованих људи школованих на енглеском језику, постајући велики извозник софтверских услуга као и радника у области софтвера. Упркос снажном расту, Свјетска банка и други брину због комбинованог државног и федералног дефицита, који се приближава нивоу од 9% ГДП-а. Огромна и уз то растућа популација је фундаментални социјални, економски и еколошки проблем. Крајем децембра 2004. разорни цунами је однио најмање 60000 живота у Индији, узрокујући масовно уништење имовине и сурово погодио грану риболова.

Развојни проблеми и будућност ЕУ

Скроман опоравак привреде који се одиграо у ЕУ од средине 2003. изгубио је замах у другој половини 2004. Домаћа тражња остала је потцијенјена због високих и нестабилних цијена нафте и дугорочних структурних слабости. Спорији глобални раст и апрецијација евра су поткопали раст извоза који је био кључни водич привреде у првој половини 2004. Снажан раст профита треба да се усмјери у одлучан пораст инвестирања, а компаније наставити да се фокусирају на реструктурирање својих биланса стања, док успорени пораст плата и запослености и изостанак повјерења задржавају ниво потрошње. Као резултат овога, ГДП ЕУ порастао је само за 0,2% у трећем и четвртном кварталу 2004. У Њемачкој, Италији, Холандији, Грчкој забиљежена је стагнација, док се раст убрзава у Француској и Шпанији.

Економски индикатори на почетку 2005. су веома мјешовити. Док су индустријска производња и малопродаја у ЕУ били стабилни и чврсти, пословно и потрошачко повјерење генерално су били слаби. Због овога, предвиђање раста у 2005. кориговано је наниже на ниво од 1,6%. Суштина ове пројекције је претпоставка да ће се раст наставити током године, иако по нижој стопи него што је претходно очекивано.

Као основни развојни проблем ЕУ можемо навести то да је ипак ријеч о унији 25 земаља, од којих главних 15 чине основу економски моћи ове уније. Уз све историјске, културне, цивилизацијске, па и економске разлике, ЕУ још увијек нема синхронизовану и консолидовану спољну политику. У прилог овој тврдњи иду и недавно спроведени референдуми и одбацивање јединственог Устава од стране појединих земаља чланица, што говори да се фокус пребацује са политичке на економску страну, управо због структурних економских проблема и неуједначености између чланица. И управо депрецијација јединствене европске валуте - евра отвара могућност поправљања положаја Европе са аспекта извоза и спољне трговине у односу на главне конкуренте, а првенствено САД. Ипак, ово мишљење остаје у домену теорије коју ће будући развој догађаја потврдити или оповргнути. Што се тиче осталих развојних проблема, економски раст остаје превише ослоњен на глобални развој, нарочито у Њемачкој, гдје спољна (ектерна) потражња ствара три четвртине раста у 2004. њемачки извоз снажно расте, подстакнут тржишним падом трошкова радне снаге и повољном структуром извоза - високи удио информационо-технолошки оријентисаних добара, великим дијелом извоза усмјереног ка Кини и САД-у и ограниченом изложеношћу конкуренцији Азијских развијајућих земаља на трећим тржиштима, чија конкуренција значајно утиче

и на најјаче економије. Како било, огромне неуравнотежености у глобалном платном билансу гурају курс евра навише, а и успоравање у ит сектору пријете ударом на раст извоза. Високе и нестабилне цијене нафте, пад пословног повјерења, повећана штедња домаћинства ради несигурности у погледу социјалне политике а нарочито у области будућих пензија и здравствене заштите, као и пад вриједности некретнина - примјетно у Ирској и Шпанији, такође се могу јавити као развојни проблем који резултира задржавањем и смањењем домаће тражње. С обзиром да је монетарна политика ЕУ фокусирана на инфлацију, односно одржавање инфлације на ниском нивоу, она лебди око нивоа од 2%- захваљујући ефектима цијена нафте и излетима у област индиректних пореза и административно формираних цијена. Иако су фискални дефицити у ЕУ нижи него код главних конкурената (САД, Јапан), нивои јавног дуга су прилично високи. Као резултат тога, политички утицаји у овој области остају неуспјешни у покушају да остваре буџетска прилагођавања неопходна за успјешно суочавање са фискалним притисцима све старије популације. Фискални дефицит ЕУ установљен је на нивоу око 2,7% ГДП-а у 2004. са дефицитима у Француској, Њемачкој и Грчкој, који превазилазе 3% ГДП-а. Иако су предвиђена буџетска прилагођавања у Француској и Њемачкој, она се ипак ослањају на једнократне мјере, што не нуди трајно рјешење овог проблема. Фискална консолидација бржа од планиране, базирана на висококвалитетним мјерама које омогућавају аутоматским фискалним стабилизаторима да дјелују на овом путу санирања дефицита је неопходна у земљама са slabим буџетским позицијама.

Што се тиче будућности, срце европских напора у сврху поправљања перформанси раста треба да буде структурна реформа. Виши потенцијални раст, *vice versa*, требао би помоћи јачању средњерочних фискалних позиција. Стопе искоришћења радне снаге морају бити повећане због стагнантних утицаја радника са продуженим радним вијеком као посљедицом продуженог животног вијека. Раст продуктивности укупних привредних ресурса ЕУ требао би се приближити убрзању виђеном задњих година код главног конкурента, САД-а. Реформе морају бити продубљене и приоритетне, са већим фокусом на тренутне дисторзије на тржишту радне снаге.

Развојни проблеми и будућност САД

У Сједињеним Државама, свеprisутно успорење средином 2004. показало се као релативно благо. Након оштрог успоравања у другој четвртини, примјећен је раст потрошње који је дјелимично компензовао стагнацију. Док се наставља проширивати дефицит текућег рачуна, реални ГДП расте достижући 4,4%, значајно надмашујући потенцијал. Влада САД планира да настави проширивати прихватљиви јавни дуг у наредних пар година, (у чему такође лежи могућа опасност), дајући значајне гаранције у виду државних обвезница којима се гарантује повраћај капитала. Технолошке промјене повезане са информационом (ИТ) технологијом изгледа да утичу на повећање и раст продуктивности и реалног ГДП-а, подижући стопу повраћаја капитала. Структурни фактори такође могу одиграти значајну улогу у обарању дугорочних добитака. Ипак, упркос свим проблемима, по најновијим подацима, са повећаним пословним и потрошачким повјерењем, перспектива у наредних пар година је охрабрујућа. Раст ГДП-а је прогнозиран на нивоу од 3,6%, са исправком у области раста приватне потрошње која одражава значајно повлачење државних стимулација и репрограмирање штедње домаћинства, и он наставља оснаживати инвестиције. Ипак, непредвидиви ризици као слабљење финансијских позиција великих предузећа, раст цијена некретнина и капитала, варирање у нивоу штедње домаћинства, као и продужена нестабилност

цијена нафте могу представљати значајне препреке раста и узроке проблема. Као значајан проблем јавља се и продубљивање дефицита текућег рачуна платног биланса на 5,7% ГДП-а у 2004., упркос значајној девалвацији номиналног курса долара у протекле три године и његова инфериорност у односу на евро. Ово би могло бити објашњено релативно бржим растом у САД у односу на њихове главне развијене трговинске партнере. Инфлаторни притисци су остали релативно скромни захваљујући константној присутности економске попустљивости и добрим условима на тржишту радне снаге. Главни инфлациони ризици леже у притисцима тржишта радне снаге, успоравању продуктивности рада и расту цијена нафте. Амерички фискални дефицит (као проценат ГДП-а) данас је међу највећима у развијеним земљама, са изузетком Јапана. Фискална консолидација представља важан изазов фискалне политике, да осигура средњорочну фискалну прилагодљивост, као и способност супротстављања неравнотежама глобалног платног биланса. Средњерочни фискални планови нису довољно амбициозни и постоје озбиљни ризици да се чак ни они неће испунити. Текући планови буџета подразумијевају изузетно смањење издатака, са редукцијом у области трошкова не-одбрамбеног сектора која их доводи на најнижи ниво у посљедњих 40 година.

Што се тиче будућности, фискална политика треба да се усмјери на структурну равнотежу, искључујући област социјалне сигурности, слиједећи курс економског циклуса. Овај циљ захтијеваће смањење дефицита за 1% ГДП-а годишње током остатка деценије. У циљу амбициозније консолидације, значајну ролу играће проширење пореске базе.

Дакле, приоритет треба да буде елиминисање дефицита и јавног дуга успоравањем стопе раста или повећањем пореских прихода.

Развојни проблеми и будућност Јапана

Након снажног раста у првом кварталу 2004., јапанска економија полагано стагнира, приближавајући се нултој стопи раста у остатку године. Раст у Јапану био је разочаравајући, са опадајућим извозом и слабом домаћом тражњом, праћено реформом националног рачуноводства. Слабија глобална тражња за ИТ производима је снизила раст извоза и инвестирање у приватни сектор, док је ниво потрошње пао. Утврђено је да је реални ГДП у 2004. порастао за 2,6%, око 1,8 процентних поена ниже него што је предвиђено за ту годину (World Economic Outlook),

Стагнација привреде током задња три квартала 2004. повећао је забринутост око краткорочне перспективе јапанске економије. Иако постоје ризици даљег опадања економске моћи, најизраженији кроз нестабилне цијене нафте и могућности да оштра апрецијација јена и даље снизи извоз, ипак постоји примјетно побољшање у економским основама у протеклим годинама. Ова побољшања састоје се у томе да:

- корпоративни сектор данас је јачи јер је профитабилност повећана (ратио текућих профита од продаје стоји на нивоу око 3,5% у 2004., највећем од 1980.) и створени добити по основу продуктивности. Снажнији биланси стања и профити корпорација ће обезбиједити наставак раста инвестиција.
- Банкарски сектор је такође ојачао своју финансијску позицију. Велике банке су поправиле своју капиталну основу и елиминисале неисплативе кредите, што је резултирало побољшањем њиховог кредитног рејтинга
- Јапанске корпорације прихватиле су предност промјениве структуре глобалне производње, и значајно усмјериле своју пажњу брзо-развијајућем Азијском реги-

ону. Одражавајући повећану трговинску повезаност, и растућу синхронизацију јапанског пословног круга? Са Азијским (првенствено Кинеским) и Америчким од 1990-их година, нето извоз био је кључни фактор раста у претходним годинама. У складу са очекивањима да ће економије Азије и САД-а остати снажне и стабилне и у наредним годинама, ово би требало допринијети оживљавању раста извоза.

Очекује се да ће привреда Јапана расти по стопи од 0,8% у 2005., растући до нивоа од 1,9% у 2006.

Основни развојни проблеми Јапана су висок јавни дуг као и растући демографски притисак све старије популације, са продуженим животним вијеком. Јапан је неприпремљен за надолazeћи и растући притисак старије популације, која узрокује посебно фокусирање привреде на област здравствене заштите која изискује већу пажњу и већа средства. Такође је присутна и дефлација која захтијева пажњу и политику која би водила њеном сузбијању. Због ових проблема, неопходна је фискална консолидација. У циљу средњорочног снижења фискалног дефицита, Влада планира полагање снижење на ниво од 6,4% ГДП-а у 2005., да би до 2010. остварила суфицит. Да би се ово остварило, биће потребно спровести мјере, које између осталог садрже: даље корекције у јавном инвестирању, проширивање пореске базе, као и повећање стопе пореза на потрошњу, такође треба наставити са социјалним реформама. Да би створила услове за стабилан раст и развој, јапанска Влада мора убрзати свој програм структурних реформи, нарочито: у финансијском сектору, профитабилност банака и капитална основа морају бити ојачани тако да могу подржати инвестирање и раст; Влада је најавила реформски план усмјерен на стварање ефикаснијег и флексибилнијег финансијског система који укључује јачање регионалних банака; такође се планира и приватизација Јапанске Поште. У корпоративном сектору, упркос недавним добродошлим побољшањима, у појединим случајевима нивои дугова остају високи и смањују преимућство по овом основу; присутно постојање неефикасних фирми у бројним секторима негативно утиче на профитабилност квалитетнијих предузећа и захтијева корпоративно реструктурирање. Остали приоритети реформи су растућа конкуренција у заштићеним секторима привреде (дерегулација и баријере уласка и изласка), повећање флексибилности тржишта радне снаге и реформа јавних предузећа.